

**Artistic
Glass
Panels**

Art... to look at, and to look through!

PREFACE Martine Geerts

Toen ik bij Artglas binnenstapte, werd ik onmiddellijk geboeid door de aanwezige glas-in-lood partijen. Ik was verwonderd over het moderne aspect van het design. Het daaropvolgende gesprek met zaakvoerder John Dierickx bevestigde mijn groeiend gevoel van herkenning. Herkenning van eenzelfde liefde voor kunst, van het creatieve met een diepere gelaagdheid. We spraken eenzelfde soort taal, die van de kunst.

Hij liet me beeldmateriaal zien van ontwerpen die hij gerealiseerd had. In al zijn interventies die hij in tal van woningen had geïnstalleerd, viel een nog markantere eigenschap van hem op: zijn oog voor detail. Door deze eigenschap in zijn beeldtaal te integreren, worden zijn ingrepen een opvallend en onontbeerlijk geheel in een woning; ze maken de woning af.

Zijn ontwerpen zijn ambigu; enerzijds is er de verzuchting naar de modernen en tegelijkertijd is er een drive om de grenzen van de hedendaagse technologie te exploreren. Hij werkt graag intimistisch maar schuwt de grootte van het frame niet. Hij kadreert zijn ontwerp, letterlijk en figuurlijk, met minutieus vakmanschap. Kiezen voor een ontwerp van John Dierickx is een statement maken. Eén die het beste tot zijn recht komt in een minimalistische omgeving waar ze optimaal van de aandacht kan genieten.

Martine Geerts, Voorzitter Koninklijke Limburgse Federatie voor Kunsten.

FR: Quand je suis entrée chez Artglas, les vitraux m’ont immédiatement captivée. J’étais étonnée par l’aspect moderne de leur design. La conversation qui s’ensuivit avec le directeur John Dierickx confirma un sentiment croissant de reconnaissance. Reconnaissance pour le même amour de l’art, pour la création avec une stratification plus profonde. Nous parlions le même langage, celui de l’art. Il me montra des images de projets qu’il avait réalisés.

Dans toutes les créations qu’il avait installées chez de nombreux particuliers se dégageait un trait encore plus frappant de sa personnalité : son souci du détail. En intégrant cette caractéristique dans son langage visuel, il transformait ses interventions en un ensemble saisissant et indispensable à la maison, qu’elles complètent.

Ses réalisations sont ambiguës ; d’une part, il y a le désir des Modernes et, d’autre part, il y a une volonté d’explorer les limites de la technologie contemporaine. John Dierickx aime travailler de manière intimiste, mais n’a pas peur de la taille du cadre. Au sens propre comme au sens figuré, il encadre son projet avec un savoir-faire méticuleux. Choisir une réalisation de John Dierickx, c’est faire une déclaration. Une déclaration qui ressort le mieux dans un environnement minimaliste où elle bénéficie pleinement de notre attention.

Martine Geerts, Présidente de la Fédération Royale des Arts du Limbourg.

EN: When I walked into Artglas, I was immediately fascinated by the stained-glass panels I encountered. I was amazed by the modern character of the design. After my conversation with the owner, John Dierickx, I saw my growing sense of recognition confirmed. I recognised that we shared a love for art, for creative expressions of a deep, layered nature. We spoke the same language: the language of art. He showed me photographs of designs he had made.

In all his creations, featuring in myriad homes, I identified an even more striking characteristic: his eye for detail. By integrating this characteristic into his visual language, his creations become a remarkable, indispensable part of a home, completing the whole.

His designs are ambiguous: they are simultaneously an indictment of modern practices and a representation of a drive to explore the limits of modern technology. His work is intimistic, but he does not shy away from utilising the full size of the frame. He literally and figuratively frames his design with meticulous craftsmanship. Opting for a John Dierickx design is opting to make a statement. One that will be best suited to a minimalist environment, so that the glass can enjoy its rightful place at the centre of attention.

Martine Geerts, Chairwoman of the Royal Limburg Federation of the Arts.

ABOUT ARTGLAS Artistic glass panels

Artglas is een gerenommeerd atelier gespecialiseerd in artistieke glaspanelen dat het ambacht van glas-in-lood sublimeert tot hedendaags design. Artglas - veel meer dan een letterwoord voor ARTistiek en GLASpaneel - vervaardigt unieke, gepersonaliseerde glasramen die zowel in particuliere woningen als kantoorgebouwen of horecaprojecten een nieuw licht werpen op het aloude arts and crafts métier.

Artglas werd in 1991 opgericht door glazenier John Dierickx die zich verdiepte in de eeuwenoude techniek en traditie van het ambacht. Met een nooit aflatende drang naar techniekbeheersing weet Artglas de finesses van het glassnijden en het solderen te vertalen naar hedendaagse creaties in ramen, deuren, koepels of decoratieve wanden.

Artglas vertrekt steeds vanuit het materiaal – het glas – zelf en exploreert de ongelimiteerde opties van kleur, transparantie en compositie en dat steeds in functie van esthetische en vernieuwende of gepersonaliseerde creaties. In de basis knoopt deze manier van werken aan bij de filosofie van de arts and crafts-beweging, waarin het accent ook lag op functionaliteit, individualiteit en eerlijk materiaalgebruik. Artglas bestrijkt in haar portfolio het hele scala van art nouveau en klassieke ontwerpen tot moderne en minimalistische creaties die moeiteloos integreren in hedendaagse architectuur(projecten).

FR: Artglas est un atelier renommé spécialisé dans les panneaux de verre artistiques, qui sublime l'artisanat du vitrail en le menant vers le design contemporain. Plus qu'un mot bisyllabique reliant ARTistieke et GLASpanelen (panneaux de verre artistiques), Artglas produit des vitraux uniques et personnalisés qui apportent un nouvel éclairage sur le métier de l'artisanat d'art dans les maisons privées, les immeubles de bureaux ou les projets de restauration.

Artglas a été fondé en 1991 par le vitrier John Dierickx, qui a approfondi la technique et la tradition séculaires de cet artisanat. Grâce à une volonté permanente de maîtrise technique, Artglas est en mesure de traduire les subtilités de la découpe et de la soudure du verre en créations contemporaines de fenêtres, de portes, de coupoles ou de murs décoratifs...

Artglas part du verre découpé et poli pour explorer les possibilités illimitées en matière de coloris, de transparence, de composition, et ce en fonction de créations esthétiques innovantes ou personnalisées. Fondamentalement, Artglas s'inscrit dans la philosophie du mouvement Arts and Crafts, où l'accent était mis sur la fonctionnalité, l'individualité et l'utilisation honnête des matériaux. Dans son portefeuille, Artglas couvre donc toute la gamme, de l'art nouveau et classique aux créations qui s'intègrent sans effort dans (les projets de) l'architecture contemporaine.

EN: Artglas is a renowned studio specialised in artistic glass panels that sublimates the craft of stained glass-making to contemporary design. Artglas - more than just a portmanteau of ARTistic GLASs panels - creates unique, personalised stained glass windows that shed new light on the Arts & Crafts profession in private homes as well as office buildings or hospitality businesses.

Artglas was founded in 1991 by glazier John Dierickx, who immersed himself in the age-old techniques and traditions of the craft. With an unwavering desire for technical mastery, Artglas is capable of translating the fine skills of glass cutting and soldering into contemporary creations that will feature in windows, walls, domes, or decorative walls...

As soon as it has been cut and polished, Artglas takes the glass as its point of departure and starts exploring the unlimited possibilities in terms of colours, transparency and composition, which come together in aesthetic and innovative, or personalised creations. Fundamentally speaking, the process ties in with the philosophy of the Arts and Crafts movement, which emphasised functionality, individuality and honest use of materials. The Artglas portfolio spans the full range of artistic styles, from art nouveau and classical to creations that can be integrated seamlessly into contemporary architecture projects.

EEN VENSTER OP DE WERELD

Pleidooi voor de denkende hand

Is een artistiek glaspaneel kunst, design of een toonbeeld van nauwgezet vakmanschap? Zo glashelder de vraag, zo loodzwaar de afbakening. De geschiedenis van glas reikt immers ver terug en haar toepassingen zijn zo wijdverspreid dat je met deze of gene keuze meteen je eigen ruiten ingooit. Kan het niet alles zijn? En wel tegelijk? De geboorte van het design uit de geest van het ambacht biedt immers een kleurrijk venster op de wereld.

Een glas-in-loodraam met een afbeelding van een kunstenaar aan het werk.

Een artistiek glaspaneel spreekt tot de verbeelding. Het kan veelzeggend stil zijn, maar even goed schreeuwen en met verstomming slaan. Glas-in-lood is kunsthistorisch ingebed in het leven en niet in het minst in de religieuze praktijk. ‘Glas-in-loodramen worden in de middeleeuwen zelfs hét zinnebeeld van de verheerlijking van het lichaam en de aarde’, schrijft Heinrich Lützeler in zijn *Inleiding in de filosofie van de kunst*. Zwaarwichtige woorden waarmee men onder meer de educatieve, sacramentele en symbolische functies van de glasramen in kerkgebouwen kon kaderen. Toch laten we de hoofse invulling én beeldtaal voor wat ze is, om de hedendaagse rol van glas-in-lood tegen het licht te houden.

ARTS AND CRAFTS
De historische avantgardes zijn erin geslaagd kunst met het gewone leven te verenigen. Of ze een secularisatie van glas-in-lood in de hand hebben gewerkt, durven we niet te beweren, maar ze hebben de decoratieve kunsten wel meer elan gegeven. Bij uitbreiding liggen hier de wortels van het moderne design zoals we dat vandaag kennen. De grootste katalysator was ongetwijfeld de arts and crafts-beweging. Een stroming die rond 1860 in Groot-Brittannië - bakermat van de industrialisering - ontstond en tegengewicht wilde bieden aan de massaproductie door traditioneel vakmanschap en ambachtelijkheid naar waarde te schatten.

De kunstenaar John Ruskin, de vader van de arts and crafts-beweging.

De arts and crafts-beweging werd vooral onderbouwd door de visie van de Britse criticus, kunstenaar en schrijver John Ruskin. Hij uitte felle kritiek op de industriële productie want, zo schreef hij, 'deze ontneeft de werkman zijn vrijheid en menselijkheid en degradeert hem tot een werktuig'. In zijn publicatie *The Seven Lamps of Architecture* uit 1849 heeft hij het in het hoofdstuk 'The Lamp of Life' zelfs over de idee dat de waardigheid van materiële creatie in relatie staat tot de hoeveelheid intellectuele energie die eraan ten grondslag ligt: 'En dit geldt in het bijzonder voor al die objecten die voorzien zijn van het stempel van de hoogste orde van het creatieve leven: de menselijke geest. Zij worden prachtig of verachtelijk in verhouding tot de hoeveelheid geestkracht die er zichtbaar aan werd besteed.'¹

Ruskins betoog bevatte zowel een eis naar verfijnde esthetiek als een verlangen naar een brede sociale waarde. Het was een sociaal bewogen pleidooi tegen een industriële samenleving, waarin mensen vervreemd waren geraakt van hun arbeid en de vruchten ervan. De arts and crafts-beweging mag gezien worden als een motor voor ambachtelijke deskundigheid die het dagdagelijkse én gemeenschappelijke leven moest gaan vormgeven, en bij uitbreiding een betere samenleving moest creëren.

BELLE EPOQUE
John Ruskin was heus niet de enige geestelijke vader van de arts and crafts, ook William Morris was een van de tenoren van deze beweging. De kunstenaar-ontwerper was erg actief in het maken van 'gebruiksvoorwerpen' gaande van meubels tot aardewerk en van behang en tapijten tot glas-in-loodramen. De rijke ornamentiek met referenties aan fauna en flora waarmee Morris en de zijnen school maakten, gingen inderdaad in tegen de eenvormigheid van de industriële vormgeving en dat vond al snel ingang op het continent.

In een vruchtbare humus van optimisme en vooruitgangsgeloof ontkiemde in België en Frankrijk de art nouveau en in Duitsland en Oostenrijk de Jugendstil. De mooie tijden van de belle époque legden almaar meer gewicht in de schaal, waardoor de klemtoon - zeker met het daaropvolgende Bauhaus - van crafts meer op 'design' kwam te liggen én ‘functionalisme’ het overnam van 'ornament'. De opkomst van arts and crafts tot en met het daaropvolgende 'vorm volgt functie'-denken hebben het hedendaagse design én de manier waarop we erover nadenken onmiskenbaar beïnvloed.

Deze kunsthistorische visie op de rol van glas-in-loodramen werkt een caleidoscopische blik in de hand. Het draait niet om de vraag of het nu kunst, decoratieve kunst, ambacht of hedendaags design is, wel over wat het vandaag de dag betekent en wil zijn. Niet toevallig spreken we vandaag liever over 'artistieke glaspanelen' omdat het zowel de artistieke creatie benadrukt – of in termen van John Ruskin: 'de stempel van de hoogste orde van het creatieve leven: de menselijke geest' – als een functionele implementatie ervan. Als was het een evocatie van toewijding en handvaardigheid, (h)erkent men intuïtief het vakmanschap dat eraan vooraf gegaan is.

SIGNATUUR
In de geest van arts and crafts mag het ambachtelijke proces bij de creatie van artistieke glaspanelen benadrukt worden. 'Ambacht', zo omschrijft van Dale in het *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* 'betreft handwerk dat aangeleerd moet worden, als broodwinning beoefend. Het is een synoniem voor metier, stiel, vak: smeden is een ambacht, houthakken een handwerk; een jongen op een ambacht doen, hem een ambacht laten leren; hij is meubelmaker van zijn ambacht, dat is zijn beroep; de ambachten staan vandaag stil, (...)'

De hand van de kunstenaar John Ruskin, de vader van de arts and crafts-beweging.

Handwerk is een ambacht dat aangeleerd moet worden en dat is met glazeniers niet anders. Het vergt begeleiding, geduld en toewijding. Alleen zo kom je tot de expertise én dat kan enkel van hand op hand verder gaan. Bovendien staat handwerk stricto sensu voor een handtekening; een signatuur, de onmiskenbare hand van de meester. Een lofzang voor het handwerk impliceert niet dat we de industrialisering afbranden. Dat zou een zwak betoog zijn en dat werd in de post-arts and crafts ook duidelijk als kritiek op Ruskin en Morris scherp gesteld. Nee, de symbiose tussen creatie, kunst, ambacht en toepassing heeft net veel te danken aan de industrialisering en optimalisatie van technieken. Ambacht is menselijk kapitaal. Toegevoegde emotionele waarde zelfs. Het verklaart de meerwaarde in de financiële en emotionele balans die in het hedendaags design minstens zo belangrijk is als het esthetische én functionele gewicht.

De hand verklaart vaak de ongekende aantrekkingskracht van een stoel, een lamp of een sofa. Dat geldt ook voor artistieke glaspanelen. Alsof die connectie tussen de bedenker en het eindproduct, en álle stappen daartussen, contact maken met de eindgebruiker. Zoals je elkaar de hand kan schudden en daarin onbenoembare emoties kan overbrengen, zo kan design of een ontworpen glaspaneel je aanspreken. Of helemaal niet.

Maakt het dan voor voor het eindresultaat geen verschil of een tekenpotlood tot een schets heeft geleid, of dat men aan de hand van een computer tot een ontwerp gekomen is? Ja. En nee. Een prachtige stoel blijft een prachtige stoel, een raam blijft een raam. Een artistiek glaspaneel voegt daar een dimensie aan toe. De subtiliteit van het uittekenen in een schetst zal anders zijn. Weggegomde potloodtrekken zijn net als het geschaafde hout, weggekapt marmer, geknipte loodstrips of gesneden glasstukken restanten van een proces. Ze zijn niet te zien in die ene lamp, die ene stoel, tafel of glaspaneel... maar je voelt ze wel als een soort virtueel bijproduct met een grote toegevoegde waarde. Het is net de hand die tot nadenken stemt.

DE DENKENDE HAND

De Finse professor-architect Juhani Pallasmaa schreef in 2008 een pleidooi om handwerk opnieuw op de voorgrond te plaatsen. Alsof hij de wegebbende erkenning voor 'intuïtie', 'traditie' en 'gevoel' wilde tegengaan. Pallasmaa wil in *The Thinking Hand. Existential and Embodied Wisdom in Achitecture*² opnieuw de ambachtelijke, gevoelsmatige aanpak volgen. Daarin brengt hij alvast een treffende passage van de hand van filosoof Martin Heidegger in stelling: 'Maar het vakgebied van de hand is rijker dan wat we gewoonlijk denken. [...] De hand reikt en strekt zich uit, ontvangt en verwelkomt — en niet enkel dingen: de hand strekt zichzelf uit, en ontvangt zijn eigen welkomst in de handen van anderen. [...] Maar de gebaren van de hand bevinden zich overal in taal, en in hun meest perfecte puurheid precies dan wanneer de mens spreekt door stil te zijn. [...] Elke beweging van de hand in elk van zijn werken is aanwezig doorheen het element van het denken, elke houding van de hand brengt zichzelf over op het element. Al het werk van de hand vindt zijn oorsprong in het denken.'³

Dat Pallasmaa de waarde van de hand als instrument wil expliciteren, betekent niet dat we 'design' enkel als handenarbeid mogen afdoen; design is meer dan dat. Toch is het de traditie van het vakmanschap dat vandaag als een meerwaarde moet worden erkend. Vernuft en handzaamheid vergen waardering, want goed design geldt als gecumuleerd eindproduct van alle daarin doorgeven handvaardigheid.

De kunstenaar John Ruskin, de vader van de arts and crafts-beweging.

Eenzelfde betoog voert overigens de culturele historicus Richard Sennett in zijn boek *The Craftsman*. 'Elke goede vakman voert een dialoog tussen concrete praktijken en denken; zijn dialoog evolueert naar gewoonten die hij onderhoudt, en deze gewoonten creëren een afwisseling tussen het oplossen van problemen en het opsporen ervan.' Neem een ambachtelijk gemaakte stoel en voel de manier waarop hij werd gemaakt, hoe er is geschaafd aan het ontwerp, aan het prototype, aan het eindresultaat. Uiteraard is dat anders voor een glaspaneel, want kan je niet in gaan zitten, maar de achterliggende redenering van Sennett houdt wel steek.

De kunstenaar John Ruskin, de vader van de arts and crafts-beweging.

Is een artistiek glaspaneel nu kunst, design of een toonbeeld van nauwgezet vakmanschap? Kan het niet alles zijn? En wel tegelijk? De kracht van een glas-in-loodraam is tijdloosheid. Het refereert aan die rijke geschiedenis, waarin kunsthistorische referenties als glasstukken worden bijeengebracht volgens het profiel van de maker. Elk glaspaneel is een toegepaste kunst én toonbeeld van een ambacht, maar steeds in functie van de opdrachtgever en de aard van het project. Een venster op de wereld.

De kunstenaar John Ruskin, de vader van de arts and crafts-beweging.

De kunstenaar John Ruskin, de vader van de arts and crafts-beweging.

De kunstenaar John Ruskin, de vader van de arts and crafts-beweging.

De kunstenaar John Ruskin, de vader van de arts and crafts-beweging.

De kunstenaar John Ruskin, de vader van de arts and crafts-beweging.

De kunstenaar John Ruskin, de vader van de arts and crafts-beweging.

^[1] John Ruskin en Dinah Birch (ed.), Selected Writings (Oxford World's Classics), Oxford University Press, Oxford, 2009..

^[2] Juhani Pallasmaa, 'The Thinking Hand. Existential and Embodied Wisdom' in Architecture, John Wiley & sons Ltd. The Atrium, Chichester, 2009

^[3] Martin Heidegger, 'What calls for thinking', Basic Writings, Harper&Row, New York, 1977, p. 357.

^[4] Richard Sennett, The Craftsman, Yale University Press, Londen, 2008, p. 9.

UNE FENÊTRE SUR LE MONDE PLAIDOYER EN FAVEUR DE LA MAIN PENSANTE

Un panneau de verre artistique, est-ce de l’art, du design ou un exemple d’artisanat méticuleux ? La question est aussi claire que la délimitation n’est lourde. Après tout, l’histoire du verre remonte loin dans le temps, et ses applications sont si répandues que, quel que soit votre choix, vous sciez immédiatement la branche sur laquelle vous êtes assis. La définition ne pourrait-elle pas englober tous ces aspects ? En même temps ? En effet, la naissance du design dans l’esprit du métier offre une fenêtre colorée sur le monde.

Verre

Un panneau de verre artistique fait appel à l’imagination. Il peut être d’un silence éloquent, crier un bon coup et frapper de stupeur. Le vitrail est un art historiquement ancré dans la vie, notamment dans la pratique religieuse. “Au Moyen Age, les vitraux deviennent même le symbole de la glorification du corps et de la terre”, écrit Heinrich Lützeler dans son ‘Introduction à la philosophie de l’art’. Des mots lourds pour encadrer, entre autres, les fonctions éducatives, sacramentelles et symboliques des vitraux dans les églises. Nous délaierons pourtant cette interprétation courtoise et ce langage imagé pour examiner le rôle contemporain du vitrail.

ARTS AND CRAFTS

Les avant-gardes historiques parvinrent à unir l’art à la vie quotidienne. Nous n’oserons pas affirmer qu’elles encouragèrent la sécularisation du vitrail, mais bien qu’elles lui donnèrent une impulsion vers les arts décoratifs. Par extension, nous trouvons ici les racines du design moderne tel que nous le connaissons aujourd’hui. Le plus grand catalyseur fut le mouvement Arts and Crafts. Un mouvement né vers 1860 en Grande-Bretagne, berceau de l’industrialisation, qui voulait offrir un contrepoids à la production de masse. Comment ? En valorisant le savoir-faire et l’artisanat traditionnels.

Verre

Le mouvement Arts and Crafts se nourrit principalement de la vision du critique, artiste et écrivain britannique John Ruskin. Ce dernier critiqua vivement la production industrielle parce que, écrivait-il, ‘elle prive le travailleur de sa liberté et de son humanité, et le dégrade en outil’. Dans le chapitre intitulé ‘The Lamp of Life’, tiré de son ouvrage de 1849 ‘The Seven Lamps of Architecture’, il va jusqu’à affirmer que la dignité de la création matérielle est liée à la quantité d’énergie intellectuelle qui la sous-tend : ‘Et ceci est particulièrement vrai pour tous ces objets qui portent le sceau de l’ordre supérieur de la vie créative : l’esprit humain. Ils deviennent beaux ou méprisables selon la quantité de pouvoir mental qui leur a été visiblement consacrée.’ ¹

Verre

L’argumentation de Ruskin se voulait, à la fois, exigence d’une esthétique raffinée et désir d’une large valeur sociale. Il s’agissait d’un plaidoyer socialement engagé contre une société industrielle, dans laquelle les gens s’étaient aliénés de leur travail et de ses fruits. Le mouvement Arts and Crafts peut être perçu comme un moteur du savoir-faire artisanal qui devait façonner la vie quotidienne et communautaire et, par extension, créer une société meilleure.

BELLE EPOQUE

John Ruskin n’était pas le seul père spirituel des Arts and Crafts. Parmi les ténors de ce mouvement, il y avait aussi William Morris. L’artiste-designer était très actif dans la fabrication d’’ustensiles’ allant du mobilier à la poterie et du papier peint aux tapis et aux vitraux. La riche ornementation, où nous retrouvons de multiples références à la faune et à la flore, avec laquelle Morris et ses adeptes firent école, allait en effet à l’encontre de l’uniformité du design industriel, ce qui trouva rapidement écho sur le continent.

Verre

L’Art Nouveau germa en Belgique et en France, le Jugendstil en Allemagne et en Autriche, dans un terreau fertile fait d’optimisme et de foi dans le progrès. Les beaux jours de la belle époque pesaient

de plus en plus lourd dans la balance, de sorte que l’accent glissa – certainement avec le Bauhaus qui suivit – des crafts vers le ‘design’ et que le ‘fonctionnalisme’ l’emporta sur l’’ornement’. La montée en puissance d’Arts and Crafts jusqu’à la pensée de “ la forme suit la fonction ” qui en découla, influença indubitablement le design contemporain et la façon dont nous le concevons.

Verre

Cette vision du contexte de l’histoire de l’art sur le rôle des vitraux favorise un regard kaléidoscopique. Ce qui se pose ici n’est pas la question de savoir s’il s’agit d’art, d’art décoratif, d’artisanat ou de design contemporain, mais de savoir ce qu’il signifie et ce qu’il veut être aujourd’hui. Ce n’est pas un hasard si nous préférons parler aujourd’hui de ‘panneaux de verre artistiques’ parce qu’ils mettent en évidence à la fois la créationartistique — ou pour reprendre les termes de John Ruskin : ‘le sceau du plus haut niveau de la vie créative : l’esprit humain’ — et sa réalisation fonctionnelle. Comme s’il s’agissait d’une évocation du dévouement et de la dextérité, nous reconnaissons ainsi intuitivement le savoir-faire qui l’a précédé.

SIGNATURE

Dans l’esprit d’Arts and Crafts, nous pouvons souligner le processus artisanal dans la création de panneaux de verre artistiques. Comme van Dale le décrit dans le *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*, ‘Ambacht’ (l’artisanat) concerne un travail manuel qui doit être appris et qui est exercé pour subvenir aux besoins. C’est un synonyme de métier, profession : la forge est un métier, la taille du bois est un travail manuel; permettre à un jeune d’apprendre un métier; il est ébéniste de son métier, c’est son métier; de nos jours, les métiers sont à l’arrêt, (…)

Verre

L’artisanat est un métier qu’il faut apprendre, et il n’en va pas autrement des vitriers. Il faut des conseils, de la patience et du dévouement. C’est la seule façon d’acquérir une certaine expertise, et celle-ci ne peut que passer de main en main. De plus, l’artisanat stricto sensu permet une signature ; une signature, la main indubitable du maître. Un hymne à l’artisanat n’implique pas que nous vouions l’industrialisation aux gémonies. Ce serait une faible argumentation, ce que l’après-Arts and Crafts reprocha clairement à Ruskin et Morris. Non, la symbiose entre création, art, artisanat et application doit beaucoup à l’industrialisation et à l’optimisation des techniques. L’artisanat est un capital humain. Une valeur ajoutée émotionnelle même. Elle explique la plus-value de l’équilibre financier et émotionnel qui est au moins aussi importante dans le design contemporain que le poids esthétique et fonctionnel.

Verre

La main explique souvent l’attrait sans précédent d’une chaise, d’une lampe ou d’un canapé. Ceci s’applique également aux panneaux de verre artistiques. Comme si le lien entre l’inventeur et le produit final, et toutes les étapes intermédiaires, entraient en contact avec l’utilisateur final. Tout comme vous pouvez serrer la main de quelqu’un et lui transmettre des émotions indéfinissables, le design ou la conception d’un panneau de verre vous séduira. Ou pas du tout.

Verre

Qu’une esquisse ait été dessinée au crayon ou ait été réalisée à partir d’un logiciel, cela apporte-t-il une différence au résultat final ? Oui. Et non. Une jolie chaise reste une jolie chaise, une fenêtre reste une fenêtre. Un panneau de verre artistique y ajoute une dimension supplémentaire. La subtilité du dessin dans une esquisse sera différente. Les dessins au crayon gommés sont les vestiges d’un processus, tout comme le bois dégauchi, le marbre découpé, les bandes de plomb ou les morceaux de verre coupés. Nous ne les voyons pas dans cette lampe, cette chaise, cette table ou ce panneau de verre… mais nous pouvons les ressentir. Comme s’il s’agissait d’un sous-produit virtuel, ils possèdent une plus-value, celle de la main qui vous fait réfléchir.

LA MAIN PENSANTE

En 2008, le professeur-architecte finlandais Juhani Pallasmaa écrivit un plaidoyer pour remettre l’artisanat au premier plan. Comme s’il voulait contrecarrer la reconnaissance décroissante de ‘l’intuition’, de la ‘tradition’ et du ‘sentiment’. Dans *The Thinking Hand. Existential and Embodied Wisdom in Achitecture* ² , Pallasmaa veut, une fois de plus, suivre l’approche traditionnelle et instinctive. Il y cite un passage frappant de la main du philosophe Martin Heidegger: Mais le champ d’action de la main est plus riche que ce que nous pensons habituellement. […] La main s’étire et s’étend, reçoit et accueille – et pas seulement des choses : la main s’étire elle-même, et reçoit son propre accueil dans les mains d’autrui. […] Mais les gestes de la main se retrouvent partout dans le langage, et dans leur plus parfaite pureté précisément lorsque l’homme parle en étant silencieux. […] Chaque mouvement de la main dans chacune de ses œuvres est présent à travers l’élément de la pensée, chaque posture de la main se transmet à l’élément. Tout le travail de la main trouve son origine dans la pensée. ³

Verre

Le fait que Pallasmaa veuille rendre explicite la valeur de la main en tant qu’instrument ne signifie pas que l’on puisse rejeter le “ design ” comme n’étant que du travail manuel ; le design est plus que cela. Pourtant, c’est la tradition artisanale qui doit être reconnue aujourd’hui comme une valeur ajoutée. L’ingéniosité et la dextérité exigent d’être appréciées, car un bon design est considéré comme le produit final cumulatif de tous les savoir-faire qui y sont transmis.

Verre

Le même argument est d’ailleurs avancé par l’historien de la culture Richard Sennett dans son ouvrage *The Craftsman*. ‘Tout bon artisan mène un dialogue entre les pratiques concrètes et la pensée; son dialogue évolue vers des habitudes qu’il maintient, et ces habitudes créent une alternance entre la résolution des problèmes et leur détection.’ ⁴ Prenez une chaise faite à la main et sentez comment elle est fabriquée, comment le design, le prototype, le résultat final ont été peaufinés. Bien sûr, c’est différent pour un panneau de verre, parce que vous ne pouvez pas vous y asseoir, mais le raisonnement sous-jacent de Sennetts garde tout son sens.

Verre

Un panneau de verre artistique, est-ce de l’art, du design ou un exemple d’artisanat méticuleux ? Ne peut-il pas être tout cela ? Et en même temps ? La force d’un vitrail réside dans son intemporalité. Il se réfère à cette riche histoire, dans laquelle les références à l’histoire de l’art sont rassemblées sous forme de pièces de verre selon le profil de l’auteur. Chaque panneau de verre est un art appliqué et un exemple d’artisanat, mais toujours en fonction du client et de la nature du projet. Une fenêtre sur le monde.

Verre

^[1] John Ruskin en Dinah Birch (ed.), Selected Writings, (Oxford World’s Classics), Oxford University Press, Oxford, 2009.

^[2] Juhani Pallasmaa, ‘The Thinking Hand. Existential and Embodied Wisdom’ in Architecture, John Wiley & sons Ltd. The Atrium, Chichester, 2009

^[3] Martin Heidegger, ‘What calls for thinking’, Basic Writings, Harper&Row, New York, 1977, p. 357.<

^[4] Richard Sennett, The Craftsman, Yale University Press, Londen, 2008, p. 9.

A WINDOW TO THE WORLD A PLEA FOR THE THINKING HAND

Is an artistic glass panel art, design or a manifestation of meticulous craftsmanship? The question may be crystal clear, but the demarcation weighs us down like lead. After all, the history of glass is long and its applications are so versatile that any choice you make will seem like a restriction. Could it not be all these things? All at the same time? After all, the birth of design from the spirit of craft forms a colourful window to the world.

Artistic glass panels speak to the imagination. They can be tellingly silent, they can shout loudly and leave their onlookers completely bewildered. Stained glass is an art-historical part of our lives, as well as boasting considerable importance in religious practice. "In the Middle Ages, stained glass windows came to symbolise the glorification of the body and the earth", writes Heinrich Lützel in his 'Introduction to the philosophy of art'. These are weighty words, no doubt, that can be used to frame the educational, sacramental and symbolic functions of stained-glass windows in churches. However, we will leave mediaeval interpretation and visual language for what they are, in order to shine a light on the contemporary role played by stained glass.

ARTS AND CRAFTS

The historical avant-gardes succeeded in unifying art with ordinary life. We would hardly dare to claim that they managed to secularise stained glass, but it is clear that they encouraged a shift towards decorative arts. By extension, this is where you will find the roots for modern design as we know it today. The biggest catalyst was the Arts and Crafts movement, which originated in Great Britain, the cradle of Industrialisation, around 1860, as a counterweight to mass production. How? By valuing traditional craftsmanship and skill.

The Arts and Crafts movement was mainly underpinned by the vision of British critic, artist and author John Ruskin. He strongly criticised industrial production because, as he wrote, 'it deprives the workman of his freedom and humanity and relegates him into a tool'. In his 1849 publication 'The Seven Lamps of Architecture', specifically in the the chapter 'The Lamp of Life', he even discusses the idea that the value of material creation is related to the amount of intellectual energy that underlies it: And this is especially true of all objects which bear upon them the impress of the highest order of creative life, that is to say, of the mind of man. They become noble or ignoble in proportion to the amount of the energy of that mind which has visibly been employed upon them.' ¹

Ruskin's plea was based on a demand for refined aesthetics as well as a desire for broad social value: it was a socially motivated case against an industrial society, which alienated people from their labour and the fruits thereof. The Arts and Crafts movement can be seen as a catalyst for artisanal expertise, which was to shape both everyday and communal life and, by extension, would create a better society.

BELLE EPOQUE

John Ruskin was certainly not the only spiritual father of Arts and Crafts, with Willian Morris also playing a key role in the movement. This artist-designer was an active creator of everyday objects, ranging from furniture to pottery and from wallpaper to carpets and stained-glass windows. The highly ornamental style, referencing flora and fauna, employed by Morris and his colleagues, went against the uniformity of industrial design and was quickly embraced on the European content.

Art Nouveau arose in Belgium and France, with Jugendstil springing up in Germany and Austria, nourished by the fertile soil of optimism and progressive attitudes. The beautiful times of the belle époque reinforced the movement, which shifted the emphasis from crafts to design and from ornament to functionalism, especially with the arrival

of Bauhaus. The rise of Arts and Crafts, through to the subsequent 'form follows function' philosophy, have had an unmistakable influence on contemporary design and the way we think about it.

From this art-historical point of view, viewing the role played by stained-glass windows leads to kaleidoscopic vistas. The real question is not whether stained glass is art, decorative art, craft or contemporary design, but what it means today and what it wants to be. It is no coincidence that we now prefer using the term 'artistic glass panels', which emphasis both the artistic nature of the creation - or as John Ruskin would call it: 'the impress of the highest order of creative life, that is to say, of the mind of man.' - and its functional implementation. As if it were an evocation of dedication and dexterity, people intuitively recognise the craftsmanship that gave rise to it.

SIGNATURE

In the spirit of Arts and Crafts, we would do well to emphasise the artisanal process underlying the creation of artistic glass panels. 'Craft', as described by the Oxford English Dictionary, is 'An activity involving skill in making work or objects by hand.' Its synonyms include: métier, trade, vocation, and learning skills and professionalism are of core importance to the meaning of craft: forging is a craft, cutting wood is manual labour.

Handicraft is a skill that has to be learnt, and this is definitely applies to glaziers. It requires supervision, patience and dedication. This is the only path to expertise, which must be transferred from one hand to the next. Besides, handicraft allows, stricto sensu, for a signature: unmistakable evidence of the hand of a master. This hymn of praise for handwork does not imply a rejection of industrialisation. This would be a very weak argument indeed, and in the period that followed Arts and Crafts, this was an oft-levelled criticism at Ruskin and Morris. Nay, the symbiosis of creation, art, craft and application has benefited greatly from industrialisation and the optimisation of technology and techniques. Craft is human capital, or even added emotional value. It explains the added value in the financial and emotional balance that is just as important in modern-day design as the balance of aesthetics and function.

The involvement of a hand can often explain the peerless appeal of a particular chair, lamp or sofa. The same applies to artistic glass panels. It is almost as if the connection between the creator and the final product, and all steps that came in between, reaches out to the end user. Just as you can convey myriad unspoken emotions by shaking someone's hand, design, or a designed glass panel, can be inexplicably appealing, or not at all.

Does it matter whether a sketch was produced by a pencil or a computer program, in terms of the end result? Yes. And no. A beautiful chair remains a beautiful chair, a window stays a window. Artistic glass panels, however, add another dimension. The subtleties of drawing and sketching will always be slightly different. Like planed wood, chiselled marble, cut strips of lead and pieces of glass, erased pencil marks are remnants of a process. They cannot be seen in the lamp, chair, table or glass panel in front of you... but they can be felt. They are a virtual by-product, as it were, with clear added value. The hand encourages us to think.

THE THINKING HAND

In 2008, Finnish professor and architect Juhani Pallasmaa wrote a plea for a renewed emphasis on handicrafts. As if he wanted to counter the eroding recognition of intuition, tradition and feeling, Pallasmaa's *The Thinking Hand. Existential and Embodied Wisdom in Achitecture* ² encourages the revival of an artisanal, sensory approach. In this book, he discusses a striking passage, penned by the hand of philosopher Martin Heidegger: But the work of the hand is richer than we commonly imagine. [...] The hand reaches and extends, receives and welcomes – and not just things: the hand extends itself, and receives its own welcome in the hand of the other. [...] But the hand's gestures run everywhere through language, in their most perfect purity precisely when man speaks by being silent. [...] Every gesture motion of the hand in every one of its works carries itself through the element of thinking, every bearing of the hand bears itself in that element. All the work of the hand is rooted in thinking. ³

The fact that Pallasmaa seeks to explicitly demonstrate the value of the hand as an instrument, does not mean that we should consider 'design' to merely be manual labour; it is much more than that. Yet it is the tradition of craftsmanship that must be recognised as providing added value in today's society. Skill and dexterity require appreciation, because good design is the cumulative end product of all the handicraft that underlies it.

Cultural historian Richard Sennett puts forth the same argument in his book *The Craftsman*. "Every good craftsman is caught in a dialogue between concrete practices and thought; his dialogue evolves based on his habits, and these habits allow him to alternate between solving and finding problems." ⁴ When you sit down on a handmade chair, for instance, you will feel the way it was made, how the designed was tweaked and changed, as were the prototype and the end result. This is different for glass panels, of course, because you cannot sit on them, but Sennett's underlying reasoning does make sense.

So, is an artistic glass panel art, design, or a manifestation of meticulous craftsmanship? Can it not be all these things? All at once? The strength of a stained-glass window lies in its timelessness. It refers to a rich history, in which art-historical references are joined together as pieces of glass, snugly fitting into the profile of their maker. All glass panels are both applied art and a manifestation of craft, but they all have a distinct

Christophe De Schauvre

¹ John Ruskin en Dinah Birch (ed.), *Selected Writings*, (Oxford World's Classics), Oxford University Press, Oxford, 2009.

² Juhani Pallasmaa, 'The Thinking Hand. Existential and Embodied Wisdom' in *Architecture*, John Wiley & sons Ltd. The Atrium, Chichester, 2009

³ Martin Heidegger, *'What calls for thinking'*, *Basic Writings*, Harper&Row, New York, 1977, p. 357.<

⁴ Richard Sennett, *The Craftsman*, Yale University Press, Londen, 2008, p. 9.

ARCHITECTURE Modern surplus

Glas-in-lood mag voor velen associaties oproepen met kerken en kathedralen, toch hebben art nouveau en art deco als architectuurstroming en toparchitecten als Frank Lloyd Wright aangetoond dat glas-in-lood naast een verhalend of sacraal karakter ook een esthetisch versterkend element kunnen zijn in hedendaagse architectuur. Ondanks de eeuwenoude traditie zijn artistieke glaspanelen allesbehalve achterhaald, integendeel.

Bij Artglas zijn de mogelijkheden legio. Naast hun decoratieve implementatie binnenskamers, wordt het merendeel van de glas-in-loodpanelen gecreëerd in functie van buitenschrijnwerk. De panelen worden daarbij moeiteloos tussen dubbel of driedubbel glas tot een luchtledig geheel verwerkt waardoor het uitstekende akoestische, klimatologische en energiezuinige prestaties garandeert die noodzakelijk zijn in een hedendaagse context. Bovendien biedt het tal van mogelijkheden inzake privacy waarbij je op een originele manier toch natuurlijk lichtinval kan waarborgen.

De troeven van de artistieke glaspanelen liggen uiteraard in de ongebreidelde creatieve mogelijkheden. Zo kan er gewerkt worden op basis van een ontwerp of zelfs een foto of logo waardoor dit maatwerk een persoonlijk karakter krijgt. Artglas biedt handwerk, volledig made in Belgium en kiest in het volledige procedé voor duurzaamheid: van ontwerp tot eindresultaat, letterlijk en figuurlijk.

FR: Bien que le vitrail évoque, dans l'esprit de beaucoup, des images d'églises ou de cathédrales, l'Art Nouveau et l'Art Déco en tant que mouvement d'architecture, et des architectes de renom comme Frank Lloyd Wright ont montré qu'outre son caractère narratif ou sacré, le vitrail revêt aussi un côté esthétique renforçant l'architecture contemporaine. Malgré la tradition séculaire, les panneaux de verre artistiques sont tout sauf dépassés, bien au contraire.

Chez Artglas, les possibilités sont infinies. En plus de leur application décorative à l'intérieur, la plupart des vitraux sont réalisés en fonction de la menuiserie extérieure. Les panneaux s'intègrent sans effort entre le double ou le triple vitrage pour former un ensemble étanche à l'air, garantissant l'excellente performance acoustique, climatique et énergétique requise de nos jours. De plus, le vitrail offre de nombreuses possibilités en termes d'intimité tout en garantissant un apport de lumière naturelle original.

Les atouts des panneaux de verre artistiques résident, bien sûr, dans leurs possibilités créatives débridées. Nous pouvons ainsi travailler sur la base d'un design, voire d'une photo ou d'un logo, donnant à ce travail sur mesure un caractère personnel. Artglas propose de l'artisanat, entièrement fabriqué en Belgique, et choisit la durabilité dans l'ensemble du processus : de la conception au résultat final, au propre comme au figuré.

EN: Many may associate stained glass with churches and cathedrals, but the architectural manifestations of Art Nouveau and Art Deco, as well as leading architects such as Frank Lloyd Wright have shown that stained glass can also serve as an aesthetically reinforcing element in contemporary architecture, in addition to its story-telling, sacred capacities. Despite the fact that they are backed by centuries of tradition, artistic glass panels are anything but outdated. In fact, they are quite the opposite.

At Artglas, the possibilities are endless. Although decorative stained-glass panels can feature indoors, the lion's share of stained-glass panels is created to serve as an exterior element. In this process, the panels are effortlessly made into an air-tight unit, situated between double or triple glazing, guaranteeing the excellent acoustic, climatological and energy-efficient performance required in contemporary settings. Besides, stained glass opens up a broad range of options with regard to privacy, allowing one to balance natural light with privacy in an original way.

The key advantage of artistic glass panels is, of course, the unbridled creative possibilities they allow. Stained glass panels can be based on designs, or even photos or logos, giving a personal touch to this tailor-made work. Artglas provides handmade work, entirely made in Belgium and based on a sustainable process from design to end result, both literally and figuratively.

ENGEL GABRIËL Limburg, Belgium

Voor de verzamelingsruimte van een autoliefhebber ontwierp Artglas deze engel Gabriël. Het glasraam werd beschilderd om nadien in de glasoven gebakken te worden. Elk stuk glas werd zeven keer in de oven gebakken.

FR: Artglas a conçu cet ange Gabriel pour un collectionneur automobile. L'œuvre a été placée dans la salle où est exposée sa collection. Le vitrail a été peint, puis cuit au four. Chaque morceau de verre a ainsi été cuit à sept reprises.

EN: Artglas designed this image of the Angel Gabriel for a car collector. The work was placed in the area where he exhibits his collection. The glass was painted and then baked in the glass kiln. Every piece of glass was baked seven times.

STUDIO JOB Private collection

Studio Job, het geesteskind van Job Smeets en Nynke Tynagel, deed voor hun project Dr. Crutzen Illuminator een beroep op het vakmanschap van Artglas. Tevreden over de samenwerking integreerden ze het logo van Artglas in hun ontwerp. Het werk reisde de wereld rond met onder andere een stop in het Museum of Arts and Design in New York.

FR: Studio Job, une création de Job Smeets et Nynke Tynagel, fit appel au savoir-faire d'Artglas pour le projet Dr. Crutzen Illuminator. Les artistes furent tellement satisfaits de cette collaboration qu'ils intégrèrent le logo d'Artglas dans leur design. L'œuvre parcourut le monde entier et s'arrêta, notamment, au Museum of Arts and Design de New York.

EN: Studio Job, the brainchild of Job Smeets and Nynke Tynagel, relied on the expertise and craftsmanship of Artglas for the project Dr. Crutzen Illuminator. The artists were so happy with the cooperation that they incorporated the Artglas logo in their design. The work travelled around the world and was displayed at the Museum of Arts and Design in New York, among other places.

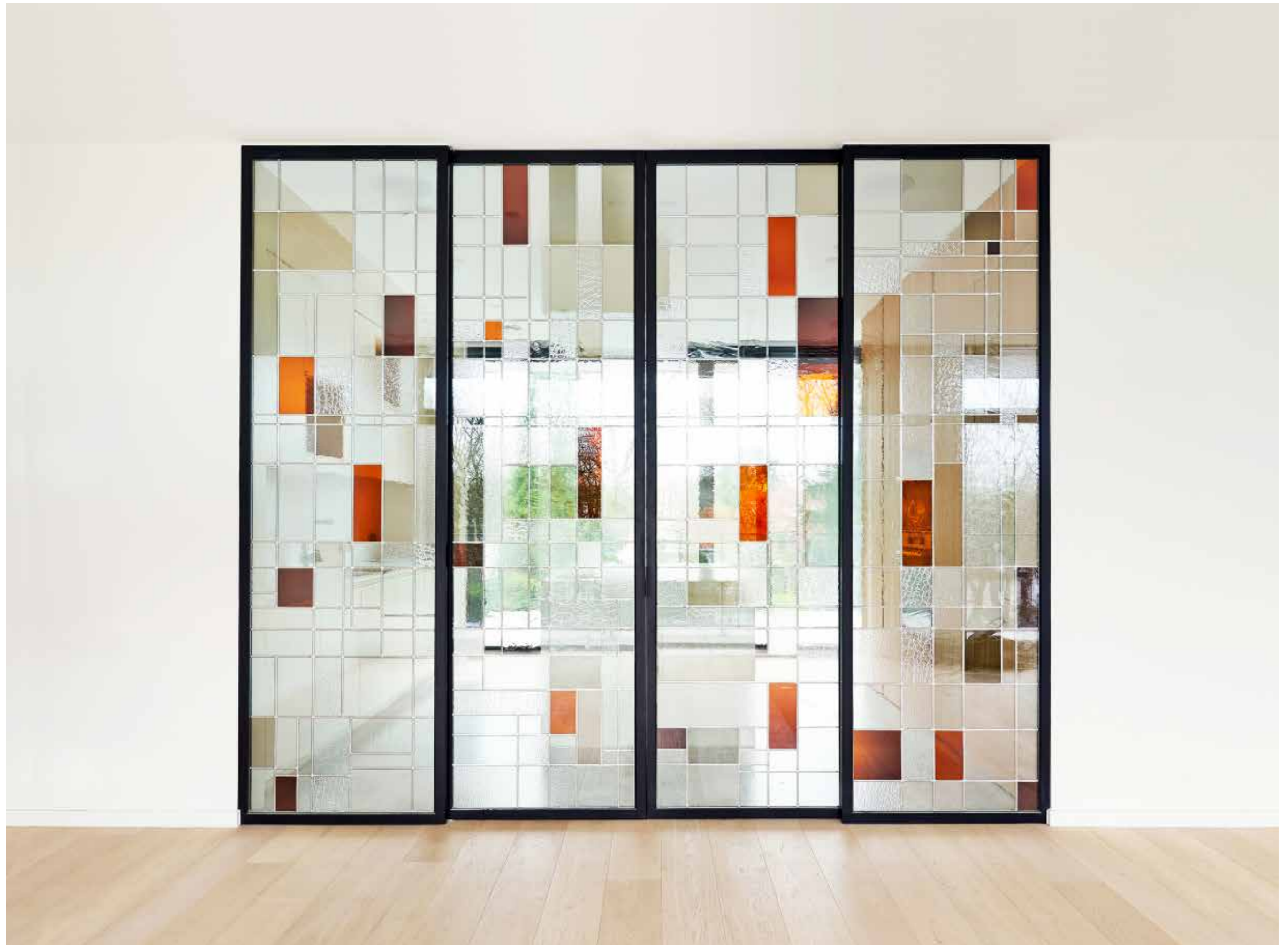
PRIVATE PROJECT Woluwe, Belgium

In deze loft werden glasramen voorzien in de dubbele deur waarmee men binnenkomt. Tussen keuken en living werden twee vaste panelen met daartussen twee schuifdeuren ontworpen. Deze werden tussen dubbel glas geplaatst voor extra stevigheid. Het bijkomende voordeel is de geluidsisolatie die hierdoor verkregen wordt.

FR: Pour ce loft, des vitraux ont été installés dans une double porte du hall d'entrée. Deux panneaux fixes ont été posés entre la cuisine et le salon avec deux portes coulissantes entre les deux. Les vitraux sont placés dans un double vitrage pour plus de solidité. L'isolation acoustique ainsi obtenue constitue un avantage supplémentaire.

EN: A double door in the entrance hall was fitted with glass panes for this loft. Between the kitchen and the living room, two fixed panels were installed with two sliding doors between them. These were placed between double glazing for extra strength. Another advantage of this was the additional sound insulation that was obtained.

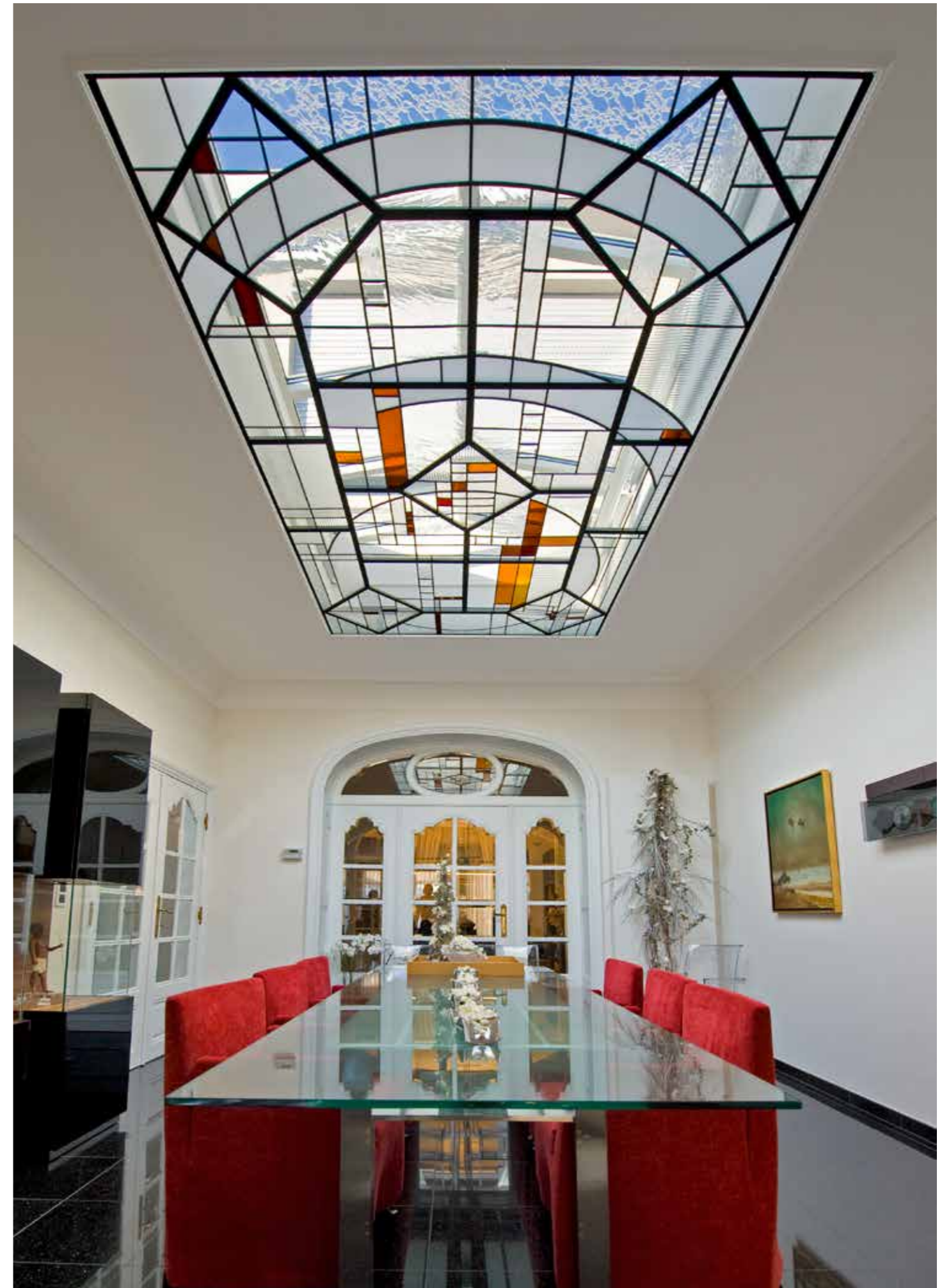

PRIVATE PROJECT Heusden-Zolder,
Belgium

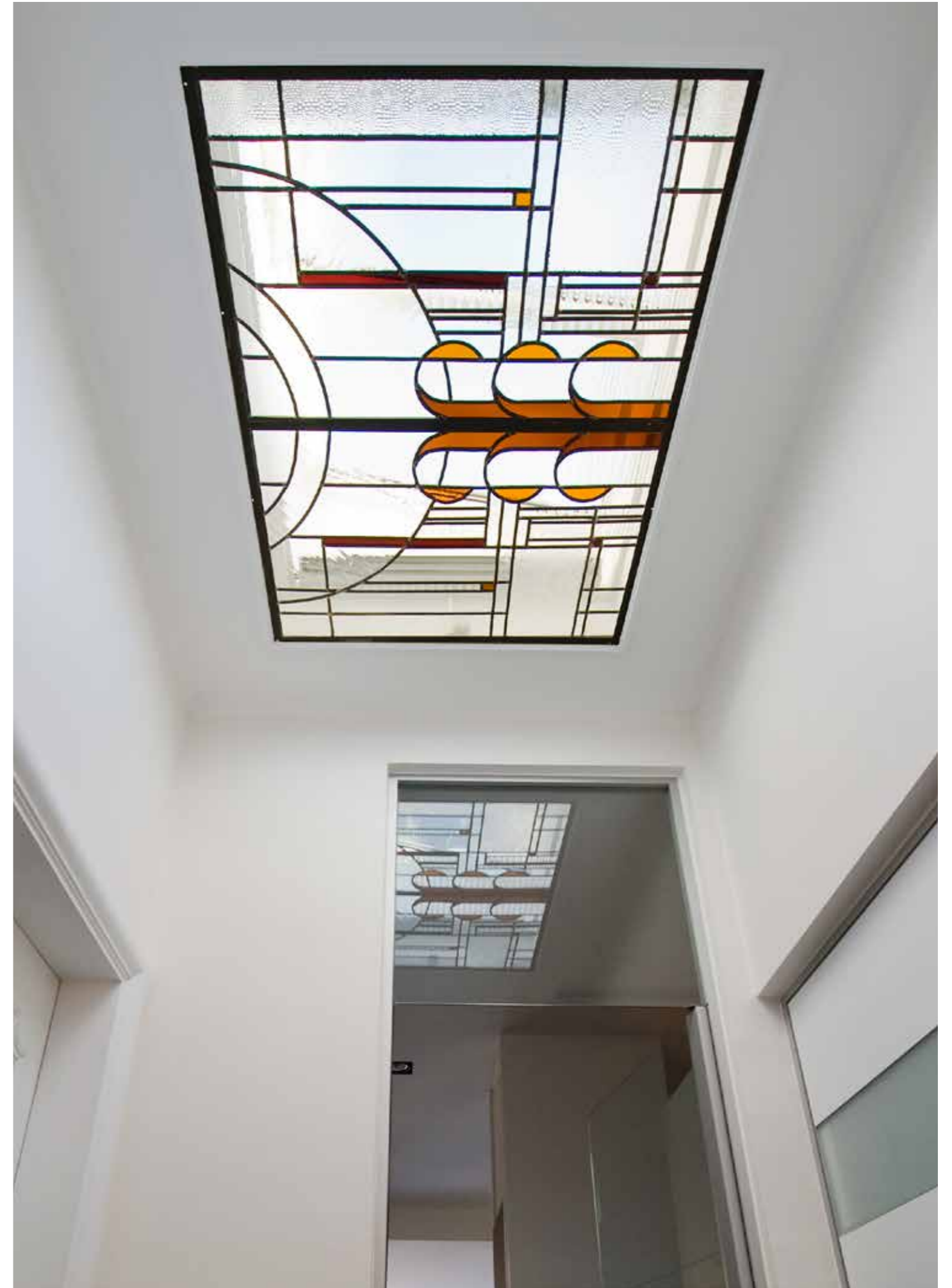
Op 23 maart 2016, de dag na de aanslag op Zaventem, ontwierp John Dierickx deze kunstglazen objecten. Hij gaf ze de titel Together we're stronger. De delen zijn perfect afzonderlijk te gebruiken/plaatsen, maar samen vormen ze één sterk geheel. Samen kunnen we zoveel meer.

FR: Le 23 mars 2016, au lendemain des attentats de Zaventem, John Dierickx créa ces objets en verre artistique. Il les nomma Together we're stronger. Ces objets peuvent s'utiliser et/ou être placés séparément, mais ils forment néanmoins un tout. En effet, nous sommes tellement plus forts ensemble.

EN: On 23 March 2016, the day after the attack on Zaventem (Brussels Airport), John Dierickx created these art glass objects. He named them Together we're stronger. You can use/place them separately, but together they form one whole. After all, we can achieve so much more together.

COLOFON

Authors

John Dierickx
Christophe De Schauvre

Photo credits

© Butcher Walsh: p. 54-55
© Robert Kot: p. 57, 58-59

Translation

Chantal Gerniers (French)
Vertaalbureau Perfect (English)

Final editing

Karel Puype
Katrien Van Moerbeke

Layout

Sander Motmans

Published by

Stichting Kunstboek bvba
Legeweg 165
B-8020 Oostkamp
tel +32 50 46 19 10
fax +32 50 46 19 18
info@stichtingkunstboek.com
www.stichtingkunstboek.com

ISBN 978-90-5856-622-5
D/2019/6407/1
NUR 655

Printed in the EU

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored in a database or a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronically, mechanically, by print, microfilm or otherwise without prior permission in writing from the publisher.

© Stichting Kunstboek 2019
© Artglas 2019